

– requirements for lifelong learning are based on the necessity of continuing professional development throughout the career (awareness of the importance of acquisition of new knowledge and capacity for innovation);

– mobility requirements of the teaching profession determine mobility (internal readiness of a person to quality changes) as the principal component of teacher training programs and skills upgrading of teachers through the prism of the continuity of education;

– requirements for the partnership as the basis for the teaching profession imply close interconnection of the pedagogical education institutions with schools and local authorities in the education sector [1, p. 152].

So, solving of fundamentally new problems at the beginning of the XXI century is impossible without taking into account current trends in the professional development of teacher's individuality, challenges and threats towards Eurointegration development. The results of research on the above and other directions will promote upbringing of patriotic, moral and ethical qualities of the individuals, formation of professional intelligence, creativity, critical thinking, leadership, entrepreneurship and social responsibility for results of their work. There are new signs of development of social partnership, spiritual, moral and ethical and socio-economic factors in the formation of professional qualities of teachers.

Literature

1. Avshenyuk N. M. Modernizatsiya pedagogichnoyi osviti v Evropeyskomu ta Evroatlantichnomu osvitnomu prostori : monografiya / N.M. Avshenyuk; Nats. akad. ped. nauk Ukraini, In-t ped. osviti i osviti doroslih. – K. : Pedagogichna dumka, 2011. – 232 s.

2. Desyatov T. M. Ukrayina Filosofski zasadi neperervnoyi osvity / T. M. Desyatov. // Porivnyalna profesiyna pedagogika. – 2011. – №2. – S. 6–17.

3. Kontseptsiya osviti doroslih v Ukraini / Ukl.: Luk'yanova L.B. – Nizhin: PP Lisenko M. M., 2011. – 24 s.

4. Natsionalna strategiya rozvitku osvity v Ukraini na period do 2021 roku. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

5. Cigaeva L. E. Neperervna osvita doroslih: sotsialniy aspekt / L. E. Cigaeva. // Neperervna profesiyna osvita. – 2005. – №1. – S. 40–45.

УДК 378.013+370.13+155.2

КОНЦЕПЦІЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДЖ. МАРСІА ТА А. ВАТЕРМАНА

О. В. Попова

Серед багатьох понять, що ввійшли в категорійний апарат психології з роботами Зигмунда Фрейда, було й поняття ідентифікації, якому він надав принципово нового значення на відміну від усієї попередньої філософсько-психологічної традиції. Ідентифікація для нього – це самосуперечливе вподоблення дитини своєму батькові, що викликає амбівалентні почуття, які ведуть до формування так званого «Едипового комплексу».

Послідовники Фрейда уточнювали та розширювали поняття ідентичності. Найбільша заслуга в розробці категорії ідентичності по праву належить Еріку Еріксону, і всі подальші дослідження цієї проблематики, так чи інакше, співвідносилися з його концепцією. Еріксон розумів ідентичність у цілому як процес організації життєвого досвіду в індивідуальне «Я», що природно припускало його динаміку протягом всього життя людини. Основною функцією цієї особистісної структури є адаптація в самому широкому значенні цього слова. Більше того, ідентичність виконує певну організуючу

функцію в розвитку особистості – це поняття є для Еріксона центральним при розгляді питання про стадії психосоціального розвитку[1].

Але у своїх роботах Еріксон не застосовував емпіричні дослідження, обмежуючись теоретичним аналізом проблеми ідентичності. Коли ж його послідовники спробували обґрунтувати ці ідеї емпірично, виявилось, що наведені визначення ідентичності метафоричні та широкі; це не дозволяло виділити змінні емпіричного дослідження. Найбільш відомою і плідною спробою подолання цього недоліку виявився підхід Дж. Марсія. Його статусна модель ідентичності широко застосовується в дослідженнях підлітків.

Джеймс Марсія – канадський психолог, заслужений професор Університету Сімона Фрейзера визначив ідентичність як *ego*-внутрішню структуру, що самостворюється, динамічну організацію потреб, здатностей, переконань й індивідуальної історії. Для операціоналізації поняття ідентичності він висунув припущення, що така гіпотетична структура проявляється феноменологічно через спостережувані патерни вирішення проблем. Наприклад, підліток для досягнення ідентичності повинен розв'язати такі проблеми, як: йти вчитися або працювати, яку вибрати роботу, чи вести статеве життя та т. ін. Вирішення кожної, навіть незначної, життєвої проблеми є певним внеском у досягнення ідентичності. За мірою прийняття все більш різноманітних рішень щодо себе та свого життя розвивається структура ідентичності, підвищується усвідомлення своїх сильних і слабких сторін, цілеспрямованість і свідомість свого життя. Марсія підкреслює, що розвиток ідентичності може включати багато інших аспектів, але його модель базується саме на аспекті розв'язання проблем [2, p.162].

У своїх останніх публікаціях він також відзначає, що ідентичність розвивається упродовж усього життя людини. Він вводить розрізнення двох шляхів досягнення ідентичності: 1) поступове усвідомлення деяких даних про себе (ім'я, громадянство, наявність здібностей і т. ін.), цей шлях веде до формування привласненої, або передчасної, ідентичності; 2) самостійне прийняття людиною рішень щодо того, якою їй бути; цей шлях веде до формування досягнутої ідентичності [2, p.174].

У роботах американського психолога А. Ватермана більшою мірою акцентується ціннісно-вольовий аспект розвитку ідентичності. Ватерман вважав, що ідентичність пов'язана з наявністю в людини чіткого самовизначення, що включає вибір цілей, цінностей і переконань, яких людина потребує в житті. Цілі, цінності й переконання він називає елементами ідентичності. Вони формуються в результаті вибору серед різних альтернативних варіантів у період кризи ідентичності і є підставою для визначення життєвого напрямку, сенсу життя.

А. Ватерман розглядає ідентичність із процесуальної та змістовної сторін. По-перше, процес формування та існування ідентичності охоплює засоби, за допомогою яких людина ідентифікує, оцінює й відбирає цінності, цілі та переконання, які згодом стануть елементами її ідентичності. Так, підліток здійснює вибір з величезної кількості потенційних елементів ідентичності, оцінюючи переваги та обмеження кожного з них, а також значимість кожного елемента для власної особистості. По-друге, ідентичність неможливо розглядати без урахування змістовної специфіки заборон, цінностей і переконань, які людина вибирає. Кожний елемент ідентичності належить до якої-небудь сфери людського життя. А. Ватерман виділяє чотири сфери життя, найбільш значимі для формування ідентичності:

- 1) вибір професії й професійного шляху;
- 2) прийняття та переоцінка релігійних і моральних переконань;
- 3) вироблення політичних поглядів;
- 4) прийняття набору соціальних ролей, включаючи статеві ролі та очікування від укладання шлюбу й батьківства [3, p. 54].

А. Ватерман підкреслює, що дослідження ідентичності варто вести за двома визначеними лініями, розглядаючи процесуальну та змістовну сторони в їхній єдності й взаємозв'язку, що дасть можливість не тільки простежити шляхи формування

ідентичності, але й зрозуміти значення для особистості виборів, зроблених у тій або іншій сфері життя.

Ідентичність являє собою внутрішню, самостворюючу, динамічну структуру, що забезпечує відчуття цілісності, безперервності і тотожності особистості і пов'язується з наявністю у людини чіткого самовизначення, що включає вибір цілей, цінностей і переконань, яким людина слідує в житті. Відчуття ідентичності створює умови для зустрічі людини зі своєю індивідуальністю, на ньому будується процес особистісного та професійного самовизначення і зростання. Виділяють два основних види ідентичності: особистісну і соціальну ідентичність як дві великі підсистеми Я-концепції, що виконують роль регулятора самосвідомості і соціальної поведінки людини. Сензитивним періодом для становлення адекватної ідентичності є, на думку більшості вчених, юнацький вік, у якому формується психологічна готовність до самовизначення і відбувається усвідомлення та оцінювання своїх якостей, рівня домагань, власного образу «Я» [3, р.68].

Механізмом формування ідентичності в онтогенезі є ідентифікація, яка розуміється як процес самоототожнення з іншою людиною, групою та цінностями, що існують у суспільстві, та як механізм соціалізації індивіда, формування його особистості, який впливає на розвиток самосвідомості.

Ідентичність виступає як наслідок відокремлення особистістю самої себе із оточуючого середовища та проявляється як відчуття цілісності, самототожності.. Узгоджена система ціннісних орієнтацій особистості визначає пріоритетні напрямки самореалізації та життєві плани, а також сприяє становленню адекватної ідентичності. Зміст ідентичності визначається двома важливими аспектами: особистісна та соціальна ідентичність, які відображають усвідомлення власної автономності, унікальності та відчуття приналежності до соціальної групи. Гармонійна взаємодія та взаємодоповнення цих аспектів забезпечує всебічний особистісний розвиток.

Література

1. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис: пер. с англ. / Э. Эриксон; общ. ред. и предисл. А. В. Толстых. – М.: Издат. группа «Прогресс», 1996. – 342 с.
2. Marcia J. E. Identity in Adolescence // Handbook of Adolescent Psychology (Ed. by J. Adelson) / J. E. Marcia – New York: John Wiley & Sons, 1980. – P. 159–187.
3. Waterman A. S. Identity as an Aspect of Optimal Psychological Functioning / A. S. Waterman // Adolescent Identity Formation, Sage Publications, Inc., 1992. – P. 50–72.

УДК 37.02Шаталов

ГУМАНІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ В.Ф. ШАТАЛОВА

В. В. Чорний

1. Передумовою соціально-економічного і культурного піднесення України виступає розвиток людини, який дає змогу доцільніше використовувати потенційні здібності людини в економічній, політичній, соціальній та культурній сферах. З цього приводу з ціллю вдосконалення освітянських методик виникає потреба вивчення вітчизняного і світового педагогічно-новаторського досвіду та його використання у навчально-виховному процесі закладів освіти.

2. Система освіти і виховання взагалі на сьогоднішній день потребують уваги, як зі сторони держави, так і науковців. Існуючі проблеми, пов'язанні із потребою вдосконалення освіти, наближення її до світових стандартів, можливо вирішити за